

Söz sevdalısı, yurd həsrətlisi

Mənəcə Əli Rza Xələflini Azərbaycan oxucusuna məxsusi təqdim etməyə ehtiyac yoxdur. Çünkü onun imzasını bu gün mətbuatda, ədəbi-elmi cameo'de çalışan, yazı-pozu ilə məşğul olan az-az adam tapmaq olar ki, tanımamış olsun. Düşünürəm ki, son illerde ədəbi yaradıcılığın müxtəlif növlərində (poesiya, nəşr, publisistika) Əli Rza Xələfli qədər məhsuldar, həm də ehtirashlı bir ruhla yaradıcılıqla məşğul olan ikinci bir qələm adamı tapmaq çox çətindir. Elə bir gün olmaz ki, biz Əli Rza Xələflinin hansısa mətbuat organında publisistik yazıları, "Kredo" qəzetində müxtəlif səpkili məqalələri ilə tanış olmayaq, az qala ildə bir neçə dəfə oxucuların görüsüne gələn yeni kitablari ilə heyretlənməyek.

Mən Əli Rza Xələfli ilə ilk dəfə illər öncəsi, səhv etmirəm 1997-ci ildə "Həyat" qəzetiñin redaksiyaysında tanış olmuşam. O zaman bir neçə il olardı ki, mən bu qəzətdə çalışırdım. Bir gün redaksiyada bizimlə birgə çalışacaq bir insanla, qəzetiñ yeni əməkdaşı Əli Rza Xələfli ilə tanış oldum. Xarakterə ünsiyyəticil insan təsiri bağışlayan Əli Rza ilə bir neçə dəqiqəli səhbətimizdən anladım ki, təzə əməkdaşın sinəsi söz xəzinəsidir, necə deyərlər "çinədanı doludur". Onu da öyrəndim ki, torpaqlarımızın işğalına qədər o, doğma Cəbrayıl rayonunda yaşayırmış. Azərbaycan Pedaqoji Institutunun məzunu olan Əli Rza Xələfli əvvəlcə Şahvəlli, Tatar, Aşağı Xələfli kənd məktəblərində müəllim işləmiş, sonralar isə "Xudafərin" rayon qəzetiñde xüsusi müxbir, şöbə müdürü, redaktor əvəzi kimi çalışmışdır. Cəbrayılin erməni-rus faşistləri tərəfindən işğali onun da sakit həyatının axarını pozmuş, yüz minlərlə soydaşımız kimi cəlayivətən olmuşdur. Taleyin qisməti bu dəfə onun yolunu Bakıya salmış, sənət seçimi isə birdəfəlik yazı-pozu adəmi eləmişdir. "Qaradağ" qəzetiñin xüsusi müxbiri, şöbə müdürü, redaktor əvəzi, "Xudafərin", "Qoşa qanad" qəzətlərinin xüsusi müxbiri işləyəndən sonra növbəti dayanacağı "Həyat" qəzei olmuşdur. Beləcə o zamandan Əli Rza Xələfli imzasının mənim timsalımda bir nəfər də pərəstişkarı artmışdır.

Haşıyə. O zaman bizim çalışdıığımız "Həyat" qəzeti (keçmiş "Sovet kəndi") sovet mətbuatının şinəlindən çıxmışdı və illər boyu burada böyük qəzetçilik ənənələri formalasmışdı. Bizim orada işlədiyimiz dönenmədə qəzetiñ redaksiyasında ölkənin çox tanınmış jurnalistləri çalışırdı. Belə bir mühitdə yeni söz demək, öz imzani məşhurların arasında tanıtırımaq olduqca zor iş idi. Amma hər çətin işin bir asan tərəfi də olur. Dünya dəyişdiyi kimi mətbuatın da ideoloji-siyasi istiqamətləri dəyişməyə başlamışdı. Yeni şəraitdə özünün əsas missiyasını müəyyənləşdirməyə çalışan mətbuat orqanları arasında ciddi rəqabət başlamışdı. Daha qəzet yazıları partiya və dövlətin müəyyən etdiyi direktivlər, qərarlar çərçivəsində hazırlanmadıqdan təzə sözə, ağılli düşüncəye meydan açılmışdı. Oxucu yeni fikirlərin, həyatdan gələn canlı yazıların acıydı. Daha əvvəlki illərdə olduğu kimi qəlibləşmiş, quru rəqəm və hesabatlarla dolu məqalələrlə oxucunu "yola vermək" mümkün deyildi. Belə bir ziddiyyəti zamanda tanınmış şair, peşəkar jurnalist Vaqif Bəhmənlinin qəzetiñ baş redaktor təyin edilməsi köhnə qəzetiñ sanki yenidən doğulmasına təkan olmuşdu. Əvvəlcə "Bərkət" adlandırılın qəzet sonradan "Həyat" adlandırılmışdı. Vaqif müəllimin günün nəbzini operativ şəkildə tutması, alternativ fikre hörmətlə yanaşması, oxucunu narahat edən problemləri gündəmə gətirməsi qəzetiñ nüfuzunu xeyli artırmışdı. Ancaq bəzi yaşı jurnalistlər yeni dövrün tələblərini çətinliklə həzm etdiklərindən, dünyada və ölkədə baş verən proseslərin sonunu lazımcı qiyamətləndirməyi bacarmadıqlarından çox zaman yeniliyi top-tüfənglə qarşılıyır, köhnə sterotiplərdən də yaxa qurtara bilmirdilər. Özləri bəzi həqiqətləri yazıya gətirməkdən çəkintiklərindən istedadlı gənclərin fəaliyyətini də qısqanlıqla qarşılıyırdılar. Lakin Vaqif Bəhmənli qəzətdə yeni mühit yarada bildi və bu mühit hələ bir neçə il qəzetiñ tempini saxlaya bildi. Əli Rza Xələfli belə bir zamanda qəzətə goləndən az sonra öz imzasını respublika oxucuna tanıda bildi və bu imza hazırda ölkənin ən tanınmış söz adamları ilə bir sırada çəkilir.

Əli Rza Xələflinin ilk vaxtlarda oxuduğum yazılarından aydın görünürdü ki, o, sözə necə işləməyi, yəni danışmayı bacarır. O, sözü qanına, iliyinəcən duyur, sözü daxili

ruhuyla, mənəvi gücüyle idarə edir, onu oxucu duyğularına yönəldə bilir.

Bəzən bir adam haqqında danışanda deyirlər ki, filankəs çox savadlı, istedadlı adamdır. Onun istədiyi Allah vergisidir və s. Amma çox vaxt bir həqiqəti unudurraq ki, istedadlı olmaq hələ əsas ölçü, meyar deyil. Nəticə ondadır ki, sən bu savaddan, istedaddan necə istifadə edə bilirsən. Axi Allahın verdiyi bu böyük neməti insan oğlu lələ də çevirə bilər, qəlp pula da. Təsadüfi deyil ki, şeyx babamız Nizami Gəncəvi möhəz bu cəhətləri nəzərə alaraq yazırdı:

◦ ◦ ◦

yərlərimizə, tarixi keçmişimizə, çağdaş dövrümüzə güzgü tutan yazılar kövrək və duyğulu notlarla qələmə alınmışdı. Müəllifin dili xalq dilinin ən zəngin nümunələri ilə süsləndiyindən kitab sanki nəzəmlə yazılımış bir həyət hekayəsi idi.

Bir il sonra Əli Rza Xələfli "Baş daşımın yazıları" kitabı ilə oxucuların görüşəne gəldi. Bu kitabı əvvəlki yoluñ davamı və yeni yoluñ başlangıcı da hesab etmək olardı. Növbəti kitabını "Yurdun övladları" adlandırmışdı. Onun kitablarının adları da təsadüfi mahiyyət daşıymır. Hər biri böyük bir metləbi ifadə edirdi və ilk başlanğıcda oxucu diqqətini özünə çəkirdi.

Beləcə Əli Rza Xələflinin yeni bir kitabı ilə tanış olub qurtarmamış növbəti kitabı işıq üzü göründü. "Ocağının işığı", "İçərişəhər, daşlar, insanlar", "Həsrət körpüsü", "Söze doğru", "Dünyanın söz üzü", "Meyar", "Arzulara dəyən gülə", "Dilimiz-varlığımız", "Adı Şadiman olanın...", "Arzu ağırsı", "Dünya yazana qaldı", "Od", "Söz içinde söz", "Sözün yeddi gözəli", "Söz və qan" və sair. Qisası, onun əsərlərini birnəfəsə sayıb qurtarmağa adamın nəfəsi də çatmaz.

Əli Rza Xələfli yaradıcılığında söz, körpü, həsrət, ağrı və bir sıra ifadələr bədii obraz səviyyəsində çıxış edir. Düşünürəm ki, bu təsadüfi bir hadisə deyil. Çünkü Əli Rza Xələfli yurdumuzun ən qədim söz məskənlərindən olan Cəbrayılda – Dədə Qurbanının müqəddəs söz məkanında dünyaya göz açıb. Ağlı kəsəndən o taylı-bu taylı Azərbaycanın həsrət körpüsü olan Xudafərin ağrısı ilə qovrulub. İki yabançı dövlətin iki qardaş arasına çəkdiyi tikanlı məftillər onun ürəyini dəlib, desib. Bir gün Vətən ağrısından şan-şan olmuş ürəyinə yalnız sözə melhəm qoya biləcəyinin fərqinə varıb. Və günlərin bir günü də ayılıb görüb ki, bu dünyada ona ən yaxın həmdəm ola biləcək həmdəm, yegane bir sirdəş var: söz. O zamandan da özünü, ürəyini, duyğularını sözə çevirə-çevirə uzun

Yaşıl zəmilər saralır, sünbüllər dənə dolur, əkinçinin üzünə gülən taxıl zəmiləri külkük titrəyislərlə başını yelləyir. Bu, Tanrıya şükr məqamıdır. Əkinçi ruzisinə baxıb sevinir və elə bu vaxt bir qara bulud peydə olur, aflat gəlir. Çayırkı seli qisa bir müddət ərzində zəmini - yetişmiş taxılı fövt eləyir. Amma olur ki, bu çayırkı selinin qabağına onun qənimi çıxar - murad quşu. Murad quşu kəndlərinin ruzisinini qorumaq üçün Tanrı yardımır. İnsan mənəviyyatında da xeyir əməllər çətinliklə cüccərir. İnsan arpa boyu böyüyə-böyüyə öz içində saf duyğular yetirir. Bəzən insan şərə qarşı dura bilmir. Şər onun mənəviyyatında cüccərən saf toxumları, çayırkı taxıl zəmisini məhv elədiyi kimi dağıdır, yerlə-yeşən eləyir, havaya sovurur.

İnsan hissələrinə təsir edə bilən, insanın mənəviyyatına hakim olan duru söz, saf söz, bir sözdə poeziya insan duyğularını şərdən qoruyur. Söz, sənət insanlıq uğrunda vuruşan əsgərdir.

Əli Rza Xələfli.

Hərdən zarafatla qələm dostum Əli Rzaya deyirəm ki, "Kredo" ilə sənin ikinci nəfəsliyin açıldı. Sənin iş rejimində tanış olanda adam düşünür ki, bu insan yorulmaq nə olduğunu bilmir, sanki "motor kimi" işləyir.

Mənim müqayisəm mübələğdən tamamilə uzaqdır. Çünkü Əli Rza Xələfli bir gündə bir kollektiv işini görür, bir redaksiyanın reallaşdırıb bilmədiyi mətləbləri ortaya qoyur. Sözün axarına dündüm, getdikcə gedir...

Öncə qeyd etmişdim ki, Əli Rza Xələflinin yazıları mövzu, janr, forma, növ baxımindan çox geniş bir dairəni əhatə edir. Buraya onun yazdığı məqalələr, şeirlər, esselər, ədəbi-bədii düşüncələr, hekayələr, poemalar, povestlər, romanlar və s. daxildir. Onun maraqlı cəhət də bundadır ki, oxucu Əli Rza Xələfli yaradıcılığının sərhədlərini də müəyyən edə bilmir. Onun ədəbi şəxsiyyət olaraq kimliyini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir. Ona şair deyəndə yazıçı tərəfi boy göstərir, publisist deyəndə dastançılıq bacarığı göz onuna gəlir. Mənəcə onun konkret bir adı var – universal qələm adamı.

Əli Rza Xələflinin oxuduğum ilk kitabı 1997-ci ildə nəşr edilmiş "Karvan köprüdən keçir" adlanırdı. Kitabda müəllifin bədii-publisistik yazıları toplanmışdır. Adında da göründüyü kimi kitabda milli-mənəvi də-

bir yol gəlir. Bu yoluñ başlangıcı qədim türklərin ulu ata-baba yurdlarından başlayıb sonsuzluğa uzanır.

Bu yazımında Əli Rza Xələfli yaradıcılığını elmi-nəzəri tədqiqatqa calb etmək fikrindən tamamilə uzağam. Bu məsələ başqa yazıların mövzusudur. Burada isə sadəcə olaraq Əli Rza Xələfli imzasının arxasında dayanan insanların kim olduğunu özüm üçün bir daha göz öndə sərgiləmək fikrindəyəm.

Mənim Əli Rza Xələfli ilə tanışlığım 20 ili ötür. Ancaq hərdən mənə elə gəlir ki, Əli Rza Xələflini çoxdan tanıyıram, lap çoxdan. Elə dünya yaranan ilk gündən. Həm də düşünürəm ki, o, özü də elə dünyaya həmyəş olar. Sözün özü kimi.

Son olaraq qələm dostum Əli Rza Xələfli ömrün müdriklik zirvəsində bir daha ürəkden salamlıyır, ona möhkəm can sağlığı arzulayıram. Allahan diləyirəm ki, gün o gün olsun ki, Əli Rza Xələfli ayaqına dəmir çariq geyib, əline dəmir əsa alsın, Xudafərindən başlayıb qədim yurd yerlərimizi oba-oba, oymaq-oymaq ziyanət edib ürəkdən bir "oxxay!" desin.

Hörmətlə:

İlham Məmmədli